

ספרים וסופרים

על תופעות שמחוץ לדרך הטבע

אף כי זכרים רבים מדי מוזרים מכדי להאמין בהם, אין לך שום דבר מוזר מדי מכדי להתארע. תומאס הארדי

אמנם, רק אחת מן הדרכים לבקש את אלהים, ובודאי שאינה דרך סלולה ובודקה, אבל היא מעוררת את האדם לתהות על הנעלם והמופלא, שאין להסבירם בדרך השכלתנית והחמרנית. יארכו הדברים אם נביא כאן השקפותיו של צייטלין על התופעות הפאראפסיכולוגיות, השקפות מעניינות כשהן לעצמן. עיקר דרכו בספרו שהוא מביא דעות ושיטות מעולם המחקר הפסיכי, מנתחן ומסבירן הסבר היטב ובסגנון בהיר להפליא, מקבל ודוחה, מקרב ומרחק.

לאחר שהוא דן בתיאוריה במדור ראשון של הספר, הוא מביא במדור ב' מדרשי פליאה פאראפסיכולוגיים; ובמדור ג' — ילקוט פאראפסיכולוגי גדוש אירועים מופלאים ומפליאים, שאין להסבירם בדרך המקרה, וגדוש מובאות מספרות העולם ועדויות, רובן של אנשי שם, שאין להפריכן כשם שאין להסבירן בדרך השכל. במדור ד' של "המציאות האחרת" הוא דן בעניינים קרובים לפאראפסיכולוגיה, כגון חלומות-הנמקה ואנטרופוסופיה. אין צייטלין קובע מסמרות בענין מדעיותו של מדע הפאראפסיכולוגיה אלא אומר: "הפאראפסיכולוגיה היא המדע — או עשויה להיות המדע — של הכוחות הגנוזים". אין הוא שואף כלל להכניס מדע זה לעולם המדעים המדוייקים, כגון המאתימטיקה, ולא עוד אלא שתפיסתו על המציאות היא אחרת מחייבת אמונה בבורא עולם ומוליכה אל אמונה זו. ואף אל המעשה שאמונה זו מחייבת. במקום אחד הוא שואל (עמוד 426):

"עם ישראל, אשר נביאיו חזו את חזון אחרית הימים, ואשר עתה, ב" תקופה זו דווקא, הוא מכונן מדינתו

התופעות שמחוץ לדרך הטבע, או התופעות האוקולטיות, רבות הן בעולמנו אלא שאין הבריות משגיחים בהן, ויש שהם מתעלמים מהן מדעת. בדרך שכלתני וחמרני אין נטייה ל"תהות על משהו שאין להסבירו בדרך השכל וההגיון, ויש גם התנגדות פנימית לתהות על קנקנה של חידה מעין זו. הנטייה הטבעית היא איפוא: להסיח את הדעת, להשכיח ולשכוח. אף על פי שקיימות חברות למחקר תופעות פסיכיות בכמה וכמה ארצות ומהן הקיימות שמונים-תשעים שנה — לא התקדמו הללו אל מעבר לחוג הצר של חבריהן וחיבורים שהוציאו נשאר עניין לדורשי נסתרות, או ש"הפכו את הפאראפסיכי עניין ל"הצגה" ספיריטיסטית ולהסברה חמרנית או כמותית, למניין ולמדידה במשקל ובמשורה. בין כך ובין כך לא הגיעו הדברים אל הציבור הרחב, החי, בדרך כלל, באוריה של חוסר אמונה, או של אמונה שיגרתית.

לפיכך יש לברך את אהרן צייטלין המשורר, הוגה הדעות והמסאי שהיה לו האומץ האישי והציבורי להגיש לנו את הספר "המציאות האחרת, הפאראפסיכולוגיה והתופעות הפאראפסיכיות" (הוצאת יבנה, ת"א, 440 עמ', 1967), שבו הוא דן בהרחבה בנושא זה ומביא חבילות-חבילות של עובדות שאושרו על ידי עדים נאמנים וידועי שם. ספק אם היה מוצא בלבו את האומץ הדרוש למעשה זה אלמלא ראה בכך משום שליחות לעצמו. ו"אמנם, כך אמר לי באחת השיחות בעניין זה. ידידו המספר יצחק באש"ב ביס-זינגר אומר בפתיחה לספר, כי "מוסר השכל של חיבורו הוא: יש לבקש תמיד את אלהים" ... זוהי,

נקלטים קולות שלא מהגל הזה, אלא מערוץ אחר, הקולות משם. הן לא ייתכן שזו רק הדייה. אפשר שבעוד אלף שנים ישב משורר עברי ברגעי החסד שלו וישמע קולות אלה בערוץ הזה." עכ"ל.

בדברים דקי הבחנה של א. צ. על טולסטוי ואמונתו הפאנתאיסטית ב- הישארות-היכללות הנפש, לא נחה דעתו עד שהוא מוכיח, שהחווה מ- יאסנאיה פוליאנה קיבל למעשה גם את האמונה בהישארות הפרטית. ברישימה על הלל בבלי ז"ל הוא מזכיר דברים שאמר לו סמוך לפטירתו על צילי תזמורת נעלמה המגיעים לאזניו ב- לילות — ניגוני ילדות, ניגוני יום הכיפורים וניגוני מוסר, המפילים עליו אימה קדושה. הוא מביא מדברי שירו של ה. ב. המתחיל במלים "צילי זמרה נוגי תפלה בוקעים" למרום חדרים ומסתיים: "אני נמוג, אני נבלע בין התחומים". וה. ב. שואל: "מי הוא המתודה ושר, ומתרצה כאילו הוא נכון למסור נפשו ביד עליון? — סבוני הממוני הצלילים ואין מפלט...". א. צ. מגדיר אותה זמרה כ"מנגינת סולו של האני הטראנס-צנדנטאלי".

בספר (מלפני 130 שנה) של ה- הצחזוחן (קלירוויאנט) האמריקני אנדריו ג'קסון דייוויס שלא היה מצוי ביותר אצל ספרות וספרים, מצא א. צ. תיאור ציורי זה על אודות אדגאר אלן פו: "נוכחות האישית מובילה, על דרך ההרגשה, אל שדה נאה או עמק פורה, מוקף חומת הרים מסור לעים. משוה לא טבעי יש בקולו ו- משוה מפחיד בהליכותיו... ברוחו הוא גר... בנפשו — נשימות מנוגדות אדירות-כוח... הוא היה נכנס לתוך אופל שהוא עצמו יצרו". דוגמה מצוינת לראייה חודרת של צחזוחן, הרואה יותר משהוא מבין ותופס, וה- ממחיש לפניך את כוחות הנפש וניגודי הנפש של פו מתוך ראייה צחזוחית זו.

מזכרונות הילדות של ה. נ. ביאליק מעלה א. צ. את דבריו על גמדי ה- לילה ("ספיח") שנראו לו ("לא אדע אם בעיני בשר או רוח" — אומר ה. נ. ב.) והשמיעו "רינת פלאים רקומת אור-סהר ומתוקה עד לכלות הנפש". מכאן המקור לבאלאדה שלו "גמדי לילה". ביסוד השיר היתה

חוזר אל שטף ההיסטוריה — האין עיתוי זה בא ללמדנו שמוטל עליו, על עם זה, לעשות לתיקונו של הרצון ההיסטורי?"

אילו נסינו להביא קטעים מפרקי האירוועים המפורטים בספר בטוב טעם ודעת — אין אנו מספיקים. אבל נביא דברים אחרים לשם הקניית מושג על התוכן ועל מהותן של תורות הפאראפסיכולוגיה, אשר הטיילפאתיה, שרבים וכן שלמים מודים בקיומה, משמשת יסוד ותשתיה לתופעות ה- מופלא שבהן תורות אלה דנות. המשורר והפארטיזאן לשעבר אבא קובנר, היושב עתה בארץ, השיב לי- עתונאי ששאלו מה הביטוי המתבקש לשואה:

"אולי כל מה שאנו כותבים זה הבל לעומת ההליכה שלהם, לעומת העינים שלהם הניבטות כך. הנורא ביותר הוא, שלעתיים רחוקות אני מצליח לחשוב עליהם כעל מתים. זה אולי יצלצל משונה באזניך, אך אחרי פונאר אני מסרב להאמין שאין ה- שארות הנפש. אני יושב ליד השולחן ולא פעם אני רואה דמויות משם, מעבר לחלון. אני חש את קולותיהם בחלל, וזה לא ייתכן שכל זה רק חזיה. לצערי, אני אתיאסט (א. צ. שואל בסוף הרשימה: "אבא קובנר רחימאי, אם אתיאסט אתה לצערך — מה אתיאסט אתה?") אך קצרה בינתי בעל כפיך, כאשר אתה מקיש באצבע על השולחן נוצרים גלי קול המתפשטים בחלל ותיאורטית אין לקול גבולין — ואילו זעקתה של אמי אינה קיימת. הייתכן שזעקת אמי לא נקלטה באיזה שהוא מקום? אני קורא על טלסקופ שקלט התפוצצות של כוכב, שהתפוצץ לפני מיליוני שנות-אור, אך איך ייתכן שזעקתם של בני אדם לא תחיה אף היא מיליוני שנות-אור? אני חש את קולותיהם בחלל. השאלה היא רק אם יש לנו מכשירי קליטה נאותים לקליטתם. לא האבן ולא ה- מכחול עשויים לקולטם. אולי רק ה- מלה מסוגלת לקרב את ה"גל" הזה, שבו אין גבול בין חיים לבין מתים. אולי חסד המלה עשוי לקיים את ה- דושיה בין הממשי שבחיים והממשי עוד יותר שבקיומם של אלה שנכחדו. יורשה אני ליד גליון נייר לבן ורוצה בהכרה ובתום לב לאחוז בכף את הזדהותי עם הבית החדש. אך באזני

החוייה העמוקה, וא. צ. משווה את המושר בבאלאדה לעובדה של החוייה-החזון ומנתח את ההבדלים שבין ה"שיר ובין החזון מימי הילדות כנתינתו. הספר "המציאות האחרת" מעורר למחשבה ולתחייה רבה על האוקולטי, והוא מבחינה זו לא רק נדיר במינו אלא גם שונה ונבדל מן המקובל וה"נדוש. מחברו הקדיש רובי שנותיו לעניין זה ואינו מן המאמינים ב"מקריות, גם אם אין לו תשובה לכמה גופי עניינים של חיינו בדור זה ו"השלכותיהם, כגון עניין השואה. אמר לי פעם יוצא מחנות ריכוז, אברך חב"די: "השואה הפכה כמה מאתנו

לאפיקורסים, וכמה מאתנו — למאמינים". על כל פנים, המחבר הוא הוגה המאמין מתוך ביקוש מתמיד ומתוך ייסורי נפש. גם אם ההודאה בקיומן של תופעות אוקולטיות אינה מוכרחה בהכרח להוליך אל האמונה (ראה מדור ב' שבספר — על פארא-פסיכולוגיה חמרנית מבית-מדרשם של הסובייטים) — מי יאמר לנו, כי אך מקרה הוא שמחבר הספר הוא מאמין ובנו של מאמין גדול?! — על העמל הרב שהשקיע בספר זה ועל הרמה והיכולת שבהן הגיש דבריו — יאתה לו תודה.

